

Var rädd om orden

I Läkartidningen 44/97 rapporterar Christina Doctare om hur man i USA ger uttryck för bestörtning över att steriliseringar skett i välfärdslandet Sverige. Det uttryck Doctare använder är »den kroppsliga snöpningen». Snöpa är ett arvord, synonymt med låneordet kastrera.

En kastrering innebär sterilisering, medan det omvända inte behöver gälla. Det är trots allt stor skillnad på att drabbas av pedopeni och att råka ut för detta plus ooforektomi respektive orkiektomi.

Värdeladdat ord

Doctare tar även upp lobotomi och skriver: »Under samma tidsepok som den kroppsliga snöpningen höll på pågick nämligen också en omfattande själslig snöpning». Det är uppenbart att hon gärna använder det värdeladdade substantivet »snöpning».

Snöpa brukas ibland i överförd bemärkelse och betyder då stympa och vanställa. Jämför för övrigt avledningens snöplig. En snöpt Mozart avser ingalunda en kastratsångare! Doctare ger sig in på konststycket att i en och sam-

χρόνος,	καιρός,	κρίνω,
χάος,	χρόνος,	καιρός,
κρίνω,	χάος,	χρόνος,
καιρός,	κρίνω,	χάος,
χρόνος,	καιρός,	κρίνω,
χάος,	χρόνος,	καιρός,

ma mening använda »snöpning» både usuellt och figurativt, vilket verkar förvirrande.

Nu när det är kris och kaos i välfärdsstaten är tiden enligt Doctare inne för att diskutera välfärdens pris. I detta sammanhang presenterar hon en utläggning om grekiskans två ord för tid: χρόνος, chronos/kronos, tid i allmänhet och καιρός, kairos, rätt tidpunkt, lämpligt tillfälle. Tvärsäkert påstår hon att det grekiska ordet kairos är det etymologiska upphovet till orden kris och kaos. Hon försöker vinna poäng genom att fokusera inte på aktuell betydelse utan etymologisk – som i detta fall verkligen kan ifrågasättas.

κρίσις, kris(is), grundbetydelse

dom, bedömning kommer av κρίνω, krino, döma. En latinsk släkting är discrimen, skiljelinje. Jämför diskriminera. Skall kairos härledas av krino förutsätter detta en icke belagd form krairos. Men varför skulle r falla i kairos men inte i krino och krisis?

Än svårare är det att koppla χάος, chaos/kaos till kairos. Kaos återfinns i tyskans Gaumen och svenskans gom och betyder gap och svalg och kommer av den indoeuropeiska roten ghew, gapa.

Den gamla läkarregeln i latinsk språkdräkt som Doctare berör, primum non nocere, översätts bäst med först och främst inte skada. Det gäller också användningen av ord.

Ingvar Lysvall
fil mag, Borås

PS. Enligt Nationalencyklopedins ordbok kom kris in i svenskan via franskans crise, ur grekiskans krisis, »åtskiljande, avgörande prövning». Samma källa anger att kaos kommer av grekiskans khaos, »den tomma, omätliga rymden», egentligen »gap».

Red

Läkaretiken går alltid före

Tillåt mig, trots min avvikande »kulturella inställning» som invandrare från ett geografisk grannland, att svara på medicinalrådet Lennart Rinders fråga: (Läkartidningen 44/97 som svar på en satirisk kommentar av Catarina Canivet till en intervju i Läkartidningen 39/97) »Går läkaretiken alltid – någonsin före de skyldigheter som lagstiftningen ålägger läkare?»

Svaret är för mig ganska enkelt: Läkaretiken går alltid före. Om jag inte anser att indikation föreligger är min plikt som läkare inte blott att vägra medverka vid tvångsvård av min patient, utan även opponera emot sådan.

Lennart Rinder anser att »en läkare i Sverige måste lyda samhällets krav i konflikter med patienten». Jovisst, vi står alla under lagen, men samhällets krav verbaliserar av domstolarna och som läkare är jag patientens advokat tills dess att dom är förklarad. Lagstiftning är, precis som demokrati, inte ut-

tryck för någon objektiv sanning, men båda behövs som vägledning så länge girighet, oärlighet, dumhet och intolerans finns i samhället.

Inte är det väl en samhällskontrollant patienten skall möta i konsultationen?!

Som exempel på den dubbelroll vi har som samhällsrepresentant och patientadvokat framhäver Lennart Rinder kärkortsfrågan. Här behöver inte vara någon konflikt: Om min patient av hälsoskäl inte kan föra ett motorfordon försvarligt och saknar insikt härom skall jag framhålla detta för patienten och i påkommande fall ingripa för att hon inte skall slå ihjäl sig eller få andras liv eller lemmar på sitt samvete.

Även när jag som »invandrardoktor» utgår från min patient kommer vi dessbättre som allra oftast fram till samma ställningstagande. Jag tillåter mig därför att kvarstå på min plats vid patientens sida. Hon är alltid svagare än samhället och ofta är jag den enda hon har.

Därmed inte sagt att hon skall gynnas på andras bekostnad med falska eller lögnaktiga intyg, men hon skall inte heller behöva avstå från sin eventuella rätt till sjukförsäkring för att hon inte kan prestera ett enda onormalt blodprov eller avvikande röntgenbilder.

Etiska bedömningar kan aldrig helt överlåtas till samhället. Det är ytterst den enskildes ansvar. Och tänk på att vi kanske just idag medverkar i eller bevittnar en verksamhet som är påskyndad av Socialstyrelsen och godkänd av samhället, men som om 20 år kommer att avslöjas i all världens press som en skam för vår yrkeskår. Den just nu pågående mediadebatten ger oss många exempel att ta lärdom av. Då svalkar det föga på samvetet att vi »bara» följde lagstiftning, vedertagen praxis, samhällskrav eller dylikt. Det gäller att vara vaken och kritisk idag.

Tom Flou
allmänläkare, Kristianstad